

במקהלות

ידיעון מהנעשה ונשמע בק"ק "אור תורה" עיה"ק טבריה ת"ו
במקהלות@gmail.com דוא"ל:

גליון מס' 13 | תשרי תשפ"ו

בפתחו של אברהם

מתורגמו של מוריני ורכינו הגאון הגדול רבי אברהם דוב אוירבך זצ"ל

תפילת נעילה

כמה תמיהות בהא דלא עמד עלי על מעלת תפילת חנה

א. בגמרא ברכות (כט, א) איתא "הני תשע דראש השנה כנגד מי, כנגד תשע אזכרות בתפילת חנה", (ברכות כט, א). הנה חנה היא אימא של תפילה, 'ותתפלל חנה', ומאז ועד עתה כל סדר והלכות תפילה אנו למדין מתפילתה, וכלשון הגמ' (שם לא, א) "כמה הלכתא גברותא איכא למישמע מהני קראי דחנה", ומאוד יפלא כיצד עלי לא עמד על מעלת ענינה, ואדרבה 'ויחשבה עלי', שחשבה לשיכורה, שזה ההיפך הגמור מתפילה, 'תפילתו תועבה', וזהו בשעה שכאן לפנינו שיא הרוממות של תפילה. הן אמנם חנה כיסתה את תפילתה עד שהיה צורך ברוח הקודש לעמוד עליה, וכך אמרה לעלי "אין שכינה ורוח הקודש שורה עליך בדבר הזה" (שם לא, ב), אולם עדיין צ"ע ביאור הענין.

והנה רש"י פירש (שם בספר שמואל), שטעה בה משום שקולה לא ישמע ולא היה דרכם להתפלל בלחש. ותמה המהרש"א (בברכות), וכי עד אז לא התפללו כדין, הא ענין הלחש הוא מעיקרי התפילה, [ענין סוטה לב, ב, ר"י משום רשב"י "למה תיקנו תפילה בלחש", עיי"ש], ונהי דאסמכוה לנו בכתוב ע"י חנה, אולם וכי האבות ומשה וכל הדורות התפללו בקול רם, [ענין גמ' ברכות כד, ב, "המגביה קולו בתפילתו"], וצ"ע.

תפילתה של חנה היתה תפילה בשעת צרה שמצותה ומטבע שלה הוא צעקה

ב. ונראה דהנה ההלכה דלחש בתפילה, הוא בתפילות הקבועות של שחרית, מנחה, ערבית ומוסף, שנתקנו כנגד הקרבנות, וזו צורת עמידה לפני המלך בשעת הקרבת הקרבן, כי התפילה עוסקת בצרכי האדם והעולם התמידיים, ועם התפילה אנו מסירים מחלצות הטבע מכל הנעשה בעולם, מעלים הכל לשרשו, ומחזירים את כל ההשתלשלות לסיבה ראשונה, ועי"ז נפתחים הצנורות לירידת השפע דסלקי לעילא ודנחתי לתתא.

ובעמידה לפני מלך לכבודו אין פוצה פה, והדיבור נשמע רק כדי לשבר את האוזן שלנו, וכלפי הקב"ה הרואה ללבב, היה די במחשבה לבד, ומחידושי תפילה הוא שצריך חיתוך בשפתים, ויותר מזה לא שייך.

אולם ישנה תפילה שאינה מהסדר הקבוע, 'תפילה בעת צרה', שנצטוונו לזעוק ולהריע בחצוצרות. כי הנה תפילה קבועה היא בכלל 'ולעבדו בכל לבבכם', איזוהי עבודה שכלל, זו תפילה. אולם תפילה שבעת צרה נלמדת מ'והרעותם בחצוצרות', וזה לשון הרמב"ן "והיא מצוה על כל צרה וכו' לזעוק לפניו בתפילה ובתרועה". ועיין לשון הרמב"ם (הל' תענית ברמזי המצוה) "מצות עשה אחת והוא לצעוק לפני ה' בכל צרה", וכן בכל הפרק חזר הלשון "צעקה". וכן הוא בנוסח הברכות שמוסיפים ביום התענית "מי שענה וכו' הוא ישמע צעקתכם ביום הזה".

ומבואר דכך הוא צורתה של תפילה בעת צרה בסדר של זעקה וצעקה, כי התפילה אז כביכול תובעת שינוי ההנהגה, בצעקה בא לידי ביטוי הרצון לשינוי.

חנה חידשה שיש אופן של צעקה בסדר וסגנון של תפילת לחש

ג. תפילת חנה היתה תפילה בעת צרה, גם תוכן התפילה כולה היתה 'הטיחה דברים כלפי מעלה' (ברכות שם), "טענות", "לא בראת דבר אחד לבטלה, דדים הללו שנתת על לבי למה", "מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך, קשה בעיניך שתתן לי בן אחד". וכן באה בתביעות בדיון "כלום עברתי על אחת מהן (משלושה בדיון נשים, נידה, חלה והדלקת הנר). והוסיפה בחינת צדיק גזר "אם ראה תראה", אם ראה מוטב, ואם לאו אלך וכו', יעוי"ש כל הסוגיא (ברכות לא, ב).

הרי אין לך צעקה והרמת קול יותר מזה, אולם כל תוכן הדברים הללו וכל ריבוי העניינים הכוללים טענות ותביעות, טבעה חנה במטבע של תפילה קבועה בכל טכסיסיה, עד שכל סדרי תפילה קבועים שלנו הן העתקה מצורת תפילתה של חנה.

אלא שצעקתה של חנה היתה צעקת הלב, בבחינת 'צעק לכם אל ה', כי מעבר לכל הטחת הדברים והטענות והתביעות, והמריא לבא טובא (שם ל),

איסתכל באורייתא וברא עלמא

מוריני המרא דאתרא רבי אהרן יוסף אוירבך שליט"א

עיון בית עלי מתכפר בתורה וגמ"ח או בצדקה

א. בגמ' יבמות קה, איתא, "אמר רב שמואל בר אמי אמר רבי יונתן מנין לגור דין שיש עמו שבועה שאינו מתקדש שנה' לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם. אמר רבה בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה, אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בגמילות חסדים. רבה ואביי מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין. ת"ר משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים כבן שמנה עשרה שנה באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שמה ממשפחת עלי אתם שנה' וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו ועסקו בתורה ותחיו הלכו ועסקו בתורה וחיו והיו קורין אותן משפחת יוחנן על שמו", ע"כ. הרי מבואר בגמ' דאע"פ שעון בית עלי לא מתכפר בזבח ומנחה אולם מתכפר הוא בתורה וגמ"ח.

והנה בילקוט שמעוני (שמואל א', פ"ב ס"י צ"ו) "רבי מאיר אול למלא ראה אותם שחורי ראש אמר להם מבני עלי אתם שכתוב וכל מרבית ביתך ימותו אנשים, אמרו ליה רבי התפלל עלינו אמר להם הטפלו בצדקה ואתם מאריכים ימים שנאמר עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה". הרי מבוארת עצה חדשה של צדקה. וצ"ע מאי הפלוגתא בין ריב"ז שנתן עצה של תורה וגמ"ח, ובין ר"מ שנתן עצה של צדקה.

אופן פעולת מוחות התורה החסד והצדקה

ב. ונראה דהנה תורה וגמ"ח וצדקה, אלו ג' כוחות שונים בבריאה. שבתורה יש כח בריאה ויצירה יש מאין, דהא עיקר בריאת העולם היה באיסתכל באורייתא וברא עלמא (דכאיתא בוורה שמות, דף קס"א), הרי שכל עיקר כח הבריאה נעוץ בתורה, ומצינו בגמ' דגם כח תחית המתים לעתיד לבוא כולו מכח התורה, דכאיתא בגמ' כתובות (ק"א, ב) "דכתיב כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל", כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו", ע"כ.

אולם לעומת זאת חסד אין בו כח בריאה ויצירה, אולם יש בכוחו לגרום העמדת הבריאה וקיומה לזמן ארוך ועד קיום נצחי, וכדכתיב "כי אמרתי עולם חסד יבנה" (תהלים פט), ועיין סנהדרין (נח:). וכן מצינו בתורה שבכל מקום שנזכרת ברית שווה ברית עולם נצחית נלוו עימה חסד, וכדכתיב "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד" (דברים פ"ו י"ב), וכן הרבה מאוד דוק ותשכח. וכן אנו אומרים בתפילת י"ח "והנח חסדי אבות", והנה אין הכונה בזה לזכות אבות, דהא מבואר בגמ' (שבת נה.) "ד"תמה זכות אבות", ובהכרח הכוונה בזה כמבואר בתוס' שם דאע"פ שזכות אבות תמה אולם ברית אבות לא תמה, וממילא המובן הוא דזכירת חסדי אבות הכוונה היא לברית עם האבות, דחסי אבות גרמו לברית נצחית עם הקב"ה שעומדת לעד. וזהו כח החסד ליתן קיום לעולם שכבר קיים ולהאריכו לכדי נצח.

אכן צדקה אין בכוחה לא לברוא עולם חדש ולא לקיים עולם קיים, אלא גדר צדקה הוא כדכתיב (משלי פ"ב) "וצדקה תציל ממות", והיינו שיש בכוחה להיות כמגן וצינה למנוע היק ופגע חיצוני. וכן מבואר בגמ' ב"ב (ט, ב) "מאי דכתיב וילבש צדקה כשריון, לומר לך מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול". והיינו שצדקה מהותה כשריון המגן מפגעים חיצוניים, ואם אדם כל חייו מהלך ב"דרך צדקה" אזי ניצל מפגעי הזמן ויכול לזכות ל"עטרת תפארת שיבה".

המהלוקת היא בגדר הגזירה על בית עלי

ג. ועפ"י נראה דנחלקו ריב"ז ור"מ בעומק הגזירה על בני עלי ד'מרבית ביתך ימותו אנשים', דריב"ז ס"ל דמחמת הגזירה איז כבר בלידתם מעיקר ברייתם לא נבראו אלא ל"ח שנה, וכמו שאנשים רגילים ברייתם לק"כ שנה, כך בני עלי עיקר פתיל חייהם נועד ל"ח שנה בלבד. וממילא אם רוצים להאריך ימיהם, צריך בזה כח בריאה וכח של תחית המתים ליתן להם חיים חדשים, ולזה זקוקים לתורה. וכשמתלוו לזה גם כח החסד איז חייהם החדשים מתארכים יותר, "אביי ששק בתורה וגמ"ח חיה שיתין שנין". וזהו שיטת ריב"ז, אכן ר"מ ס"ל דלא נתקצר פתיל חייהם, אלא היה זה כגזירה חיצונית שיפגע בהם המות בפתע פתאום, ולהכי ס"ל דצדקה יכולה להצילם להיות כשריון קשקשים וצדקה תציל

ממות, וע"ז שילכו כל ימיהם ב"דרך צדקה" ממילא יזכו ל"עטרת תפארת שיבה". וכל חד מינייהו כפי הכרעתו כן נתקבלה הלכה בשמיא והועילה עצתו לבני עלי שבדורו.

בתורה יש כח של יש מאין וטל תחיה

ד. והנה איתא בירושלמי מכות (פ"ב ה"ו, דף ע"א) "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו אמרו להם חטאים תרדף רעה, שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו אמרה להן הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו אמר להן יעשו תשובה ויתכפר לו, היינו דכתיב על כן יורה חטאים בדרך יורה לחטאים דרך לעשות תשובה", ע"כ.

ובילקוט שמעוני (יחזקאל פ"ח ס' שנ"ח, וכן תהלים פכ"ה ס' תש"ב) איתא תוספת, "שאלו לתורה חוטא מהו עונשו א"ל יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה חוטא מהו עונשו א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו הה"ד טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך". הרי שהחכמה והנבואה לא מצאו כלל תקנה לחוטא, אולם בתורה כבר מצינו את שרש כח תשובה "יביא אשם ויתכפר", דלכפרת אשם צריך גם ידיו דברים, [אלא שהתורה הצריכה גם גדר תשובה "יביא אשם", והקב"ה יותר גם ע"ז וסגי ליה בוידי דברים בלבד, כי התורה היא אמת וכולה שורת הדין (ע"ן גמ' ע"ד); ובקב"ה יש גם רחמים ולפנים משורת הדין]. והיינו כי באמת השגת התשובה אינה שייכת כלל לפי מידות החכמה והשכל, שהרי חוטא שנבר על עבירת כריתות הרי כרת את עצמו מעץ החיים ונקפד חיבורו משרש הנשמות כמבואר באריכות בנפש החיים, וגם עבירה פחותה מזה, הנה כל עבירה היא פסיקת יניקה ומיעוט חיות, ומעתה אחרי שהרשיע וניתק עצמו משרש חיותו איך ימצא תקנה, וע"כ פסקו הנפש החוטאת היא תמות, אולם בתורה כבר נתחדש ענין התשובה, כי התורה יש בה כח בריאה וכח תחית המתים, ויש בה כח ליתן חיים חדשים גם באופן שהחכמה והנבואה סותמים את הגולל.

גם משקוב"ה דוחה התורה מקרבת

ה. וראה מהמעשה דאחר (חגיגה טו.) דשאל לר"מ מאי דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית וממורתה כלי פז, וא"ל ר"מ אלו ד"ת שקשה לקנותן כזהב וקל לאבדן כזכוכית, וא"ל ר"ע רבך לא כך אמר, אלא מה זהב וזכוכית אע"פ שנשתברו יש להם תקנה כך ת"ח שסרח יש לו תקנה, א"ל אף אתה חוזר כך, א"ל כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר. ואיתא שם דלקוחו ר"מ ל"ג בתי כנישתא, ובאחרונה א"ל ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ואני ינוקא מגמגם בלישניה הוי ונשמע כאומר ולאלישע, ע"י"ש כל המעשה.

ונראה עומק הביאור דהנה החכמה והנבואה לא מצאו תקנה לחוטא, עד שבא הקב"ה ואמר יעשה תשובה, אולם באחר גמ' הקב"ה לא אמר כן, אדרבה "שובו בנים שובבים חוץ מאחר, ולאלישע אמר אלקים" וכו', ומעתה איזו תקנה יש לו. אכן אע"פ שהקב"ה לא אמר אבל התורה מצווחת ואומרת יביא אשם ויתכפר, ת"ח שסרח יש לו תקנה, וזה היה טעונו, שחשב שנגמר כמה ששמע מקוב"ה, ולא ידע כח התורה עד היכן הוא מגיע.

הפלא של כח התשובה גדול מנפלאות תחית מתים

ו. ובאמת ענין התשובה לחוטא שכבר נכרת משרשו, הוא נס פלאי הרבה גדול יותר מתחית המתים, שתחית המתים היא בגופים, ותחית התשובה היא בנשמה ליתן לו קיום נצחי. וכע"ז שמעתי ממכוד אאמו"ר הגאון שליט"א, כי הנה קריעת ים סוף היה פלא נשגב אשר נאמר עליו שירת הים, אולם לקושטא ההלכה של רבא שחידש שפלגין דיבורא, ואפשר לחלוק עדות לשתיים, חציה מתקבל וחציה מושלך, הוא פלא נשגב ועצום פי כמה וכמה, שקריעת ים סוף היה בטבע הארצי לפלוגי להמים לשתיים, אולם פלגין דיבורא הוא חידוש בתורה שהיא יסוד בריאת כל העולם, ואיזה כח יש לומר פלגין לחלק העדות לשתיים. וביום שחידש רבא חידושו זה רעשו כל העולמות משגב שירת התורה שהושרה בחידושו זה של "קריעת העדות".

ועל משקל זה, כמו"כ אנו אומרים בענין התשובה, כי פלא כח תחית המתים שבתשובה הוא פלא נשגב וגדול הרבה יותר מנס תחית המתים בגופים, שזוהי תחיה ב"חיי נשמות", והחכמה והנבואה לא השיגו זאת, אולם התורה שיש בה כח בריאה ויצירה וכח תחיה, יכולה לומר כן בפשיטות יביא אשם ויתכפר, וכ"ז מכח החיים שטמון בתורה שהיא כולה עץ חיים למחזיקים בה.

ביאור המעשה דאנטונינוס ורבי

ז. ויש בגמ' (ע"ז י:), "ההיא נקרתא דהוה עיילא מביתיה דאנטונינוס לבית רבי, כל יומא הוה מייתי תרי עבדי חד קטליה אבבא דבי רבי וחד קטליה אבבא דביתיה, א"ל בעידנא דאתינא לא נשכח גבר קמך, יומא חד אשכחיה לר' חנינא בר חמא דהוה יתיב אמר לא אמינא לך בעידנא דאתינא לא נשכח גבר קמך, א"ל לית דין בר איניש, א"ל זיל אימא ליה להווא עבדא דגני אבבא דקאים ולית, אול ר' חנינא בר חמא אשכחיה דהוה קטיל אמר היכי אעביד אי איזיל ואימא ליה דקטיל אין משיבין על הקלקלה אשבקיה ואיזיל קא מזולגין במלכותא בעא רחמי עליה ואחיה ושדריה, אמר ידענא זוטא דאית בכו מחיה מתים מיהו בעידנא דאתינא לא נשכח איניש קמך", ע"כ.

הנה אנטונינוס לא נתפעל מתחית המתים של רחב"ח, וא"ל לרבי "ידענא זוטא דאית בכו מחיה מתים". ולכאורה הענין תמוה מהו ה"ידענא", וכי על רבי

חנינא בר חמא קרא אנטונינוס "זוטא דאית בכו", והא רחב"ח הוא מגדולי הגדולים "לית דין בר איניש", ורבי בצוואתו ציוה "חנינא בר חמא ישב בראש" (כתובות קג:), שרצה שיהא ראש ישיבה אחריו, ומי הם איפה ה"זוטא" דקאי עלייהו אנטונינוס.

וע"פ האמור נראה כוונת הדברים, כי בכל יהודי ויהודי הפשוט ביותר, ישנו כח התשובה אשר הוא כח תחית המתים, וכח זה גדול פי כמה וכמה מתחית המתים הגופנית, והוה שאמר אנטונינוס לרבי "ידענא זוטא דאית בכו מחיה מתים", כל יהודי יש בו כח וטל תחיה לברוא עולמות חדשים, ומהי נפק"מ אם זה בעולם הארצי הזה או בשגב שמי רום, והלאו דברים ק"ו.

בהא דאין לאומות העולם כח תשובה

ח. והנה ע"פ באורינו איזי מבואר מדברי אנטונינוס כי פשיטא ליה שכח התחיה של התשובה אינו אלא בישראל, אולם לעכ"ל לא ניתנה תשובה. ואכן הכי איתא במדרש נחומא (פ' האזינו) "כתיב, ישא ה' פניו אליך (במדבר ו, כו). וכתוב אחד אומר, אשר לא ישא פנים (דברים י, יז). עושה תשובה, נושא לו פנים. יכול לכל. תלמוד לומר, אליך, ולא לאומה אחרת, שנאמר, כבסי מרעה לך ירושלים למען תושעי (ירמיה, ד, יד), אם עשו תשובה. ואם לאו, כי אם תכבסי בנתר (שם, ב, כב). לך אמר ישעיה, דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב", ע"כ.

הרי דאין תשובה לאומות העולם, ואע"פ שמצינו כמה עניני תשובה בתנ"ך באומה"ע, היינו דיש בהם ענין עזיבת החטא והארכת אף, אולם תשובה לעקור העוון למפרע להיותו נקי חוץ לפני ה' ולהפוך עונותיו לזכויות זה לא קיים באומה"ע, וכן מבואר באברבנאל (סוף ס' יונה) וכן ברמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות ח"ב פ"א). אכן הענין צ"ב, ובכוכבי אור להגר"י בלאזר זצ"ל ביאר הטעם דכתיב 'אם רחץ ה' צאת בנות ציון' (ישעיה, פ"ד ד'), כי כפרת התשובה מחייבת רחיצת החוטא ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, וישראל הם בנים למקום ולהכי טורח ברחיצתם, אולם אומה"ע אינו מסכים להיות מתגאל ברחיצתם. וכדבריו נראה קצת בלשון המדרש 'כבסי מרעה לך ירושלים'.

אכן להאמור נראה, כי שרש יסוד התשובה וכח התחיה שבה נעוץ בתורה, שהיא כח בריאה ואיסתכל באורייתא וברא עלמא, ובישראל כל יהודי ויהודי יש לו שרש בתורה, וס' ריבוא אותיות שבתורה הם כנגד ישראל שלכל יהודי יש שרש ואחיה באות בתורה (ע"ן מגלה עמוקות, אופן קפ"ו). וכן בנפש החיים שע"ד פ"א), ויש בכוחו להמשיך על עצמו חיים חדשים בכח התשובה הנעוץ בתורה, אולם אומה"ע שאין להם שרש בתורה אין להם אחיה בעץ החיים, [דגם מה שיש להם ת"ת בהלכות דידהו הוא כדיעת התורה בעלמא, ראה הקדמת אשא דע"ן ח"א], וע"כ מופקעים הם כליל מטל התחיה של התשובה כי לתשובה צריך כח תחיה שהוא נמשך רק ממעין החיים שבתורה הקדושה. ופשיטא דאם בתחית הגופים אמרינן בגמ' דרך מי שיש בו אור תורה הוא מחייהו, בודאי גם בתשובה ותחית הנשמות לחדש בו חיים נצחיים הכל יתכן רק ע"י אור תורה. ואף שמצינו תשובה קודם מתן תורה, בדאובן, וכן אדם הראשון מזמור שיר ליום השבת, הרי הם למדו תורה. ותשובת קין נראה דהיא כתשובה של עכו"ם דא"ז כפרה על החטא רק אריכות אף וקולת העונש.

כל תשובה תחילתה בקבלת עול תורה

ו. ומוצא הדברים, כי בכל ענין שבאים להחזיק בדרך התשובה, הרי שראש וראשונה צריך להיות זה ע"י אחיזה בתורה, כל אחד ואחד בכל ענין ואופן שיכול, להיאחז בעץ החיים, להרבות חיילים בתורה בכל אופן שיוכל להחזיק בה, כי התורה היא שרש החיים והיא תמצית החיים, והיא מקור חיים, ומוצאה מציא חיים, וצריך למצוא ולחדש בעצמו דרכים להיאחז בתורה ולקיים בעצמו 'ובחרת בחיים', וכל לב יודע מרת נפשו להכיר כוחותיו ומהותו למצוא לעצמו אחיזה בעץ החיים, אם בשקידתה, אם בביעתה, אם בחשקתה, אם באהבתה, אם בחמדתה, אם בהחזקתה, למצוא דרכים להתקשר ולהתאחד עימה, אם ב"בשבתך בבייתך", או ב"בלכתך בדרך" אשר "בהתהלך תנחה אותך", אם ב"בשכבך תשמור עליך", או ב"בקומך" אשר ב"הקיצות היא תשיחך".

וזה שרש ויסוד התשובה. כי כשיאחז בכל כוחו בקדושת התורה, איזי גם בשאר חטאים ועוונות המאור שבה יחזירו למוטב, וכמו שאמרו חז"ל (פתיחתא דאיכה רבתי), "כתיב (ירמיה ט"ו) ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו, הלואי אותי עזבו ותורת שמרו מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזיר למוטב", והאחיה בתורה היא יסוד מוסד של כל כח התשובה ואידך זיל גמור כי הכל מתפשט מינה.

ובענין זה יש לנו להעמיד את כל קבלות הימים הנוראים הבעל"ט, שהיסוד מוסד של תחילת התשובה והקבלה לעתיד הוא מענין התורה, להתחזק בדביקות בה בכל ענין שמוצא לנכון בנפשו, לברוא בעצמו שמים חדשים וארץ חדשה, להחיות בקרבו חיים חדשים ממעין ואוצר החיים, כי כל ערך רמת החיים והחיות שיש באדם הוא כפי התקשרותו עם התורה, וככל שמתחבר אליה יותר כך הוא חי יותר, וע"כ בבואו לתקן עצמו ולשוב בתשובה ולחדש בעצמו רוח חיים, איזי יסוד ותחילת מעשה התשובה, ומשם שרש יתד ופינה. יתן ה' שנוכח להידבק בתוכן הדברים, וזנחה כולנו לשנה טובה ומבורכת יחד עם כל בית ישראל.

בפתחו של אברהם – סוכות

מתורתו של מורינו ורבינו הגאון הגדול רבי אברהם דוב אורבך זצ"ל

סוכות כנגד יעקב

ה'לילות', הם אין להם מקום לטעות ח"ו בטעות זו, כי כבר היו במכת חושך וראו את השתברותה של החמה וביטולה.

וחג הסוכות מכון כנגד כל זה, לעזוב את קניני הטבע, וליכנס בצל סוכה, צילא דמיהמנותא, אשר צילתה מרובה מחמתה, 'וסכה תהיה לצל יומם למחסה מחורב'. וכן מצינו במשנה בסוכה בשמחת בית השואבה "הגיעו לשער היוצא למזרח הפכו פניהן למערב, ואמרו אבותינו שהיו במקום הזה אחריהם אל-היכל ה' ופניהם קדמה והמה משתחיים קדמה לשמש", ואנו ליה ענינו. רבי יהודה אומר היו שונים ואומרים אנו ליה וליה ענינו, ע"כ. ומשמע דלא היתה הנהגה זו של הפיכת פניהם והאמירה הנ"ל אלא בחג הסוכות, כי חג הסוכות הוא זמן המיועד לביטול ע"ז והשמש שהיא עיקרו של הטבע.

והיינו נמי טעמא דלעתיד לבוא יבואו כל הגויים בחג הסוכות לירושלים, כמו שכתוב בזכריה (פ"ד) 'והיה כל-הנותר מכל-הגוים הבאים על-ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך ה' צבקות ולחג את חג הסכות'. כי אותו חג שהוא נגד הע"ז דהטבע הוא הזמן המיועד לכל הגוים להשתחות למלך ה' צבקות.

ה. ונראה להמליץ עוד ולומר כי אותו יום של עתיד לבוא שמניח הקב"ה ס"ת בחיקו, הוא אותו היום שנאמר עליו (זכריה פ"ד ו') 'והיה ביום ההוא לא-יהיה אור יקרות וקפאון', 'והיה יום-אחד הוא יתעד לה' לא-יום ולא-לילה ויהיה לעת-ערב יהיה-אור'. והוא היום הנזכר בפיוט ליל הסדר 'קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה, רם הודע כי לך היום אף לך הלילה'. ובאותו יום אשר יודע לה' מסתלקת השמש ואורה כבה, וכל האומות כשרואים עבודה זרה שלהם משתברת לעיניהם מיד מבטלין אותה בליבם ומכירים בקב"ה ומקבלים עליהם עול מצוותיו 'תנה לנו מראש ונעשנה'.

אלא שאז 'והיה לעת-ערב יהיה-אור', ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים (ישעיה, ל, כו), והקב"ה מקדיר עליהם חמה, וכיון שרואים את אלוהיהם שחזר ונתחדש וכוחו תקיף, מיד כל אחד מבעט בסוכתו ויוצא, 'ננתקה את מוסדותימו'. [וצ"ע היטב במקראות הללו וחמניהם אם מתאים זה לדברינו].

ו. והנה יעקב אבינו ע"ה ניתן לו כל השליטה על השמש, כדכתיב 'ותזרח לו השמש', וכן מצינו בחלום יוסף 'והנה השמש והירח משתחיים לי', ואיתא שם במדרש "בשעה שאמר יוסף והנה השמש והירח, אמר יעקב מי גילה לו ששמי שמש, א"ר יצחק אמר יהושע לשמש עבדא בישא לאו זכינת יתך בכספיה דאבא את, לא כך ראה אבא אותך בחלום והנה השמש והירח, אף את דום מלפני, מיד (יהושע י) וידום השמש והירח עמד".

הרי מבואר שיעקב נקרא שמש, וגם יוסף ינק מכוחו שע"י שהשתחוה לו יעקב קיבל יוסף כח שליטה על השמש, ומכח זה היה ליהושע שהוא מזרע יוסף תפיסה לצוות על השמש לידום ולעמוד.

ונראה דשורש כוחו זה של יעקב, הוא משום אמת ליעקב, שיעקב מידתו תורה, ואשר איסתכל באורייתא וברא עלמא, וכל כוחות הטבע, והשמש בראשם, משועבדים לתורה, ויוסף שקיבל כל תורת יעקב (כמו שכתב רש"י "בן זקנים, וכו' ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה, כל מה שלמד משם ועבר מסר לו") ע"כ היה בכוחו לצוות על השמש.

ונמצא שיעקב אבינו ע"ה, שיש לו שליטה על השמש, כוחו זה לצוות עליה, כח האיסתכל באורייתא וברא עלמא, זהו הביטול ע"ז הגדול ביותר של השמש, ואשר ע"כ חג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה.

ז. ולפי דברינו יאירו דברי הגמ' בערכין (לב, ב) ו"ל הסוגיא, "דכתיב 'ויעשו בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן בני ישראל וגו' ותהי שמחה גדולה מאד', אפשר בא דוד ולא עשו סוכות עד שבא עזרא, וכו', דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכותא עלייהו כי סוכה, והיינו דקא קפיד קרא עילוייה דיהושע דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא כתיב ישוע, בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה זכותא דארץ ישראל אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל אמאי לא ליבעי רחמי", עכ"ל הגמ'.

ותמצית דברי הגמ' דהיה טענה על יהושע שלא ביטל יצרא דע"ז וע"כ חישב הכתוב שלא עשו סוכות מימות יהושע בן נון עד ימות עזרא שאז ביטל יצרא דע"ז ואגין זכותא עלייהו כסוכה.

א. כתב הטור או"ח (סי' תי"ז) ו"ל 'איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ד) לפי שלא רצו נשים ליתן נומיהן לבעליהן במעשה העגל לכך נתן להן הקב"ה שכרן שיהיו משמרות ר"ח יותר מהאנשים, ושמעתי מאחי הר"י טעם לדבר לפי שהמועדים נתקנו כנגד אבות, פסח כנגד אברהם דכתיב 'לושי ועשי עוגות' ופסח היה, שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק, **סוכות כנגד יעקב דכתיב 'ולמקנהו עשה סוכות'**, וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים, וכשחטאו בעגל נטלו מהם ונתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו חטא", עכ"ל הטור. וראוי לבאר הך ענינא דחג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה ואשר מצאו רמז לזה בהא דכתיב 'ולמקנהו עשה סוכות'.

ב. ונראה בזה בהקדם ביאור סוגית הגמ' (ריש מסכת ע"ז), "לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ס"ת ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו, מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא וכו', אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה, אמר להן הקב"ה שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת, אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה וכו', ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כים, מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר ננתקה את מוסדותימו ונשליכה ממנו עבותימו, וכו', והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה נהי דפטור בעוטי מי מבעט, מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן שנאמר יושב בשמים ישחק וגו' א"ר יצחק אין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום בלבד", עכ"ל הגמ'.

וכל הענין צ"ב, דכיון שכבר הגיעו הגוים להכרה של "תנה לנו מראש ונעשנה", איך פתאום מחמת קצת צער של מצוה כבר מתהפך לבבם עד כדי לבעוט בסוכתם ולהתיצב על ה' ועל משיחו 'ננתקה את מוסדותימו', אתמהא.

ג. ונראה כי הנה חג הסוכות מכון כנגד הנהגת הטבע, ועיקר מצות הסוכה הוא לעזוב עניני הטבע וקניניו ולדעת כי הכל מאיתו ויתברך וילך אחריו בדרך שהלכו אחרינו אבותינו במדבר 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'.

והנה יסוד הטבע ועיקרו הוא החמה, השמש, אשר היא הינה מקור כל החיים והאנרגיה שבטבע, ואין לך סמל הטבע גדול ממנה, ואומות העולם עובדים לחמה וכמו שכתוב (דברים פ"ד י"ט) 'והן-תשא עיניך השמים וראית את-השמש ואת-הירח ואת-הכוכבים כל צבא השמים ונדהת והשתחית להם ועבדתם אשר חלק יהוה אלהיך אתם לכל העמים תחת כל-השמים', ועי"ש ברש"י שחלק אותם הקב"ה לכל העמים להשתחוות.

ומצינו גם בספר ירמיה שאמרו הנשים המקטרות במצרים לירמיה כ-י עשה נעשה את-כל-הדבר אשר-יצא מפיו לקטר למלכת השמים והסיד-לה נסכים כאשר עשינו אנחנו ואבותינו מלכינו ונשינו בערי יהודה ובחצות ירושלם ונשב-לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו ומו-אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסיד-לה נסכים חסרנו כל ונחרב ונרעב תמנו'. הרי לפנינו כמה היתה טעותן גדולה להאליל את מלכת השמים.

ד. ויש להוסיף בזה, דהנה בתורה כתיב 'וראית את השמש וגו' אשר חלק ה' אלוהיך אותם לכל העמים', (דברים פ"ד, יט). וברש"י, "חלק אותם להאיר להם, ד"א לאלוהות, שלא מנען מלטעות אחריהם". והנה אח"כ ממשיך התורה (פסוק כ') 'ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים וגו', וצ"ב מה זה תוספת לענין בזה שלקחנו ממצרים.

ונראה הפירוש בזה שבא לומר, דהעמים אשר תחת השמים יכולים לטעות בזה, אולם אתם שציאתם ממצרים ע"י גילוי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אצלכם לא שייך שתתפעלו ותטעו מראית השמש, כי הרי לעיניכם נעשה חשך במצרים ונשתנו כל סדרי בראשית, ואינכם כלל בכדי שהדעת טועה.

ומעתה יש להמליץ דאלו הנשים דירמיה היו מהטועים שבשארלא שחזרו לארץ מצרים ושכחו את יום צאתם מארץ מצרים ואת הלאו דאורייתא של 'לא תשובו בדרך הזה עוד', אולם שאר בני ישראל אשר זכר ציאת מצרים לא נשכח מלבבם "ימי חיך, הימים, כל ימי חיך,

ולפום ריהטא הדברים תמוהים איך מקרא מפורש שלא עשו סוכות מתפרש דרך דרש על זכותא דאגין עליהו כי סוכה, אתמהא. אכן להאמור איירו דברי הגמ', כי הנה עיקר תכלית הסוכה הוא ביטול יצרא דע"ז, ביטול הע"ז והשמש ממלכת השמים והטבע, ובימות משה שהיו תחת ענני הכבוד פשיטא שעשו סוכות ככתוב, אכן גם עוד בימי יהושע שהדמים את החמה והעמיד הלבנה לא היה אצלם מקום לטעות דע"ז, אולם אחר ימות יהושע שנבר עליהו יצרא דע"ז אע"פ שעשו סוכות בימות דוד אולם היה פגם וסרך גרעון בקיום מצות הסוכה שלא השיגה את תכליתה, עד ימות עזרא שביטלו יצרא דע"ז וישבו בסוכות, "ואמרו, אבותינו שהיו במקום הזה 'אחריהם אל-היכל ה' ופניהם קדמה והמה משתחוים קדמה לשמש', ואנו ליה עינינו".

ח. והנה בית המקדש הוא מכח יעקב כמבואר בגמ' (פסחים פח, א) "ואמר ר' אלעזר מאי דכתיב 'והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב' וגו', אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה', ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר 'ויצא יצחק לשוח בשדה', אלא כי יעקב שקראו בית שנאמר 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל'".

והוא עומק תוכן הרמז להא דסוכות כנגד יעקב, דכתיב 'ויבן לו בית וילמקנהו עשה סכת', דהיינו לעבודת ה' לאלוקי יעקב 'ויבן לו בית' בית המקדש כי יעקב שקראו בית, וכנגד קניני הטבע העולם הזה 'וילמקנהו', כנגדם 'עשה סכת'.

וחג הסוכות עיקר תוכנו מתבטא בשני דברים אלו, בבית, שהוא חג של "שמחה יתירה היתה במקדש", על השראת השכינה בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, ומאידך חג ביטול וניפוך כל אלילי הטבע, חג הסוכות. ועל כן חג הסוכות שעיקרו כנגד אלוהי יעקב, זהו הזמן ש"איתי כל לעבדך", שיבואו בו כל הגוים להשתחוות למלך ה' צבקות בירושלים "ויתנו לך כתר מלוכה".

'כי טוב-יום בְּחֶצְרֵךְ מֵאֶלֶף, בְּחֶרְתִּי הַסְּתוּפָה בְּבֵית אֱלֹקֵי מְדוּר בְּאֶהֱלֵי-רָשָׁע', 'כי יִשְׁלַח וּמִן ה' אֱלֹקִים, סוכות כנגד יעקב.

המשך מעמד 1 - בפתחו של אברהם

(ב), מבצבץ ועולה זה שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, וחנה עומדת עמידה תמה לפני המלך ומקריבה את קרבנה למלאת רצון עליון ולעשות נחת רוח בתפילתה, התרתי דסתר למראית עין, מתמוזגים יפה לקנה אחד. ובאותה תפילה חידשה חנה שם חדש לקב"ה, משבע שמות שאינם נמחקים תואר 'צבקות', כמבואר בגמ' שעד חנה לא היה אדם שקראו בשם זה.

וכל זה היה חידוש שלא נשמע כמותו עד ימות עלי, פרשה חדשה של תפילה, תפילה לחש שכולה צעקה, צעקה שבלב, 'ועלי שומר את פיה' - רואה ומשתומם, אשה צועקת וקולה לא ישמע, סגנון חדש של תפילה.

כדברינו בן מפורש בספר הזהר הקדוש

ד. ותהילה לה' יתברך שזכינו לדבר אמת, כי מצאתי בוהר (שמות, דף י"ט ע"ב), ו"ל", 'צעקה שצועק ואינו אומר כלום, אמר רבי יהודה הלכך גדולה צעקה מכולן שצעקה היא בלב, הדא הוא דכתיב (איכה ב) צעק לבם אל יי', וכו', ת"ר האי מאן דצלי ובכי וצעק עד לא יכיל למרחש בשפוותיה האי צלותא שלימתא דהיא בלבא ולעולם לא הדרא ריקניא', עכ"ל הזהר. וכן איתא בוהר שם גם לענין שמואל שהיה כוחו בצעקה, "אמר רבי ברכיה בשעה שאמר הקודשא בריך הוא לשמואל (שמואל א טו) נחמתי כי המלכתי את שאול למלך מה כתיב ויחר לשמואל ויצעק אל יי' כל הלילה, הניח הכל ולקח צעקה משום דהיא קרובה לקודשא בריך הוא יתיר מכלהו". עכ"ל.

נראה שחנה חידשה את תפילת נעילה

ה. ואולי דמיסתפינא, הייתי אומר כי חנה חידשה אז את תפילת נעילה, שענינה צעקה וריבוי תפילה בדרך תפילה לחש כשאר ג' תפילות. והרי שיטת הראשונים שהכ"ד ברכות שמוסיפים ביום התענית, הם בתוך תפילת נעילה, הרי שהצעקה על צרה שייכא לתפילת נעילה. והנה מתפילת חנה נולד שמואל זה ששקול כנגד משה ואהרן, ובאיזה בחינה הם שקולים כאחד, 'בקוראי שמו, קורים אל ה' והוא יענם', ועליו נאמר "מי שענה את שמואל במצפה, הוא ישמע אתכם וכו' בא"י שומע צעקה", הרי שכוחו של שמואל הוא במדת הקב"ה של שומע צעקה.

שוב נחתי לבי לדברי הירושלמי ברכות (דף לא, א), וכו"ה בירושלמי תענית), "מינין לנעילה, אמר ר' לוי ג'ם כי תרבו תפלה מכאן שכל המרבה בתפלה נענה, וכו', ר' חייא בשם ר' יוחנן ר' שמעון בן חלפתא בשם ר"מ 'והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה', מכאן שכל המרבה בתפלה נענה". ונראה שזוהו עומק הדברים, כי חנה חידשה תפילה זו תפילת נעילה, שעיקר ענינה והגדרתה הוא ריבוי תפילה, 'והיה כי הרבתה להתפלל', ושעת תפילה זו היא בעת צרה, שמידתה צעקה, וקבעה מטבע של תפילה לתפילת צעקה, צעקה בסגנון של תפילה לחש, צעקה שבלב.

מי שלא ראה שמחת בית השואבה ...
לא ראה שמחה מימיו

מעמד

שמחת בית השואבה

יתקיים א"ה

ביום המישי ב' דחור"מ סוכות

לאחר תפילת מעריב

תפילת מנחה כרבע טעה לפני הטקיעה (17:55), 'לאחמ"כ שיעור בענייני דיומא מאת מורינו הרב שליט"א ותפילת מעריב

בבית המרכזי "אור תורה"

הרב א. ז. ורנר 27, עיה"ק טבריה

במעמד מורינו המרא דאתרא הגאון הגדול

רבי אהרן יוסף אוירבך שליט"א

בליווי תזמורת

ציבור בני התורה מוזמן

כיבוד קל

עזרת נשים פתוחה

קופת עניים

חסידי אברהם

עיה"ק טבריה

מגבית ימים נוראים תשפ"ו

"ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את דוע הגזרה"

פדיון כפרות ניתן להעביר להחזקת תלמידי חכמים

אשר הומלצו ע"י מורינו המרא דאתרא שליט"א

שנוחה כולנו לגמור חתימה טובה לשנה טובה,

בריאות, פרנסה טובה והצלחה בכל העניינים

בקופות המידעות

בבית הכנסת

"אור תורה"

קופת עניים

"חסידי אברהם"

רח' הרב ורנר 27 טבריה

דרך הרבנים הממונים

מורינו המרא דאתרא הגאון רבי אהרן יוסף אוירבך שליט"א

הגאון הרב אריה פישר שליט"א - 052-7659078

הרב שלמה חזמני שליט"א - 052-7607061

הרב ישראל לוגאסי שליט"א - 054-8430181

מורינו הרב שליט"א בביקור במשחטת "עוף טוב" העומדת תחת כשרותו יחד עם אברכי כולל "פתחי אברהם" טבריה